

05 23

Eesti Õpetajate Liidu

täienduskursused 1.—13. aug. 1938. a. Tartus.

Teated nr. 4.

Toimetanud Joh. Käis.

Tööjuhatusi ja seletusi iseseisvate tööde kohta.

Alljärgnevad tööjuhatused ei ole mõeldud ettekirjutatud muutmata kavana, — nende eesmärk on vaid selgitada tööülesandeid ja nende täitmise võimalusi. Oleks just soovitav, et tööjuhatusi täiendataks tarvidust mööda, tegelikust tööst saadud kogemuste põhjal.

Ainult testide juhatuskirju tuleks täita enam-vähem täpselt, kuid siingi on mõeldavad erinevused, näit. ajamääras.

Tööjuhatustes (samuti Teadetes nr. 3, lk. 8—11) nimetatud eestikeelset kirjandust peaks hankima endale iga kursuslane. Võõrkeelse (eriti soomekeelse) kirjanduse muretsemine oleks samuti soovitav (tellida võib raamatuid näiteks „Töökooli“ kaudu). Kuid võõrkeelset kirjandust saab ka laenutada raamatukogudest; neist olgu mainitud Tallinna Pedagoogilise Muuseumi raamatukogu (pöörduda Muuseumi direktori poole, Sakala 53), Tartu Ped. Muuseumi raamatukogu (Kompanii 5). Samuti on olemas võõrkeelseid pedag. raamatuid kohalike koolivalitsuste raamatukogudes.

Võimalust mööda tahavad aidata kaasa raamatute inkimisel ka lektorid, kes teemad andnud.

Kui osutub võimalikuks kontakti hoida teiste kursustestega, kes on valinud iseseisvaks tööks sama teema, siis võiks sedagi soovitada. Kahjuks ei saa tehnilistel põhjustel anda täielikku ülevaadet teemade valiku kohta, kuid mõnel määral on kavatsatud seda teha „Õp. Lehe“ kaudu.

Muidugi saab ja tuleb kasutada töös ka kursuste loengute kokkuvõtteid. Teatavasti ilmub osa loenguid

täielikul kujul „Kasvatuses“ ja „Kooli uuendustelases“ (alates septembrist s. a.). Peale selle valmib hiljemalt 1. det. s. a. koguteos kursuste tööst. Kuid ei või oodata töö algusega nii kaua, sest enamik teemasid nõuab tööleasumist kohe õppeaasta alguses. Ilmuvat materjali saab eduga kasutada ka siis, kui esialgne töökava juba koostatud ja tööga algus tehtud.

Tähelepanuks: 1. Iga töö juures olgu ka andmed koolis töötavate klassikomplektide, õpilaste arvu ja koosseisu (tütarlapsed, poisid) kohta. Muud andmed õpetaja enda äranägemisel.

2. Kõik õpilastööd varustatakse kuupäevaga. Samuti olgu kuupäev (ka kellaaeg) testide ja katsete puhul.

3. Kasutatud kirjanduse loetelu paigutatakse töö lõppu.

I TEEMA.

1. Kirjeldada esimesi muljeid 10-15 õpilase kohta ja võrrelda neid aasta jooksul ilmnenud isiksuse omadustega.

Esimesed muljed on sagedasti mõtuanvad suhete kujunemisel õpetaja ja õpilase vahel. Käesolev harjutus taotleb:

a) võimaldada kontrollida oma esimeste muljete tabavust;

b) tehtud tööde kokkuvõtetest saada andmeid, millised omadused on õieti märgatavad esimesel kokkupuutumisel ja milliseid muljeid võib vähem usaldada (kui üldse on vahet selles suhtes).

Esimese kirjelduse pikkus on jäetud vabaks — selle järele, mis kellelegi esimesel tutvumisel on paistnud iseloomustavana. Kui keegi suudab juba esimeste muljete põhjal anda pikemaid isiksusekirjeldusi (enam kui lehekülge), võib õpilaste arvu vähendada. Soovitav oleks teha iga õpilase kirjeldus eri lehel, siis oleks pärast kerge kõrvutada iga õpilase kohta tehtud iseloomustusi. Tehtud kirjeldus kõrvale panna, kuni aasta lõpul

on valmistatud üksikasjalisem ülevaade. Lõppkokkuvõttes ära tähendada eksimusi ja tabavaid iseloomustusi. Iga isiksuseomaduse nimetamise järele tuua selle oletamise põhjendusi: näiteid käitumisest. Esimeses kirjelduses selgelt ära märkida, mis on järeltatud nähtud faktidest, mis üldiste muljete, „intuitsiooni“ põhjal.

2. Kuidas mina lahendasin ühe õpilase käitumiseprobleeme.

Siin tuleks kirjeldada:

a) Raskusi, mis tekkisid õpilastega.

b) Andmeid tema isiksuse kujunemise kohta ja üksikasjalisem isiksusekirjeldus probleemi kerkimise ajal. Andmed peaksid sisaldama lisaks tavalistele andmetele (vanus, sugupool, rahvus, klass ja kehaline tervis ning jõuküllus, välimus) veel järgmisi andmeid, niipalju kui neid on võimalik saada: intelligentsus ja temperament, püsivus, alistuvus või valitsemistendents, kas kinnine, endasse süvenenud või kergelt saavutab kontakti teistega, huvid, väärtused, kombad, elusihid, nende taotlemisviisid, meelelahutused, õnnestumised ja ebaõnnestumised, enesetundmine, huumorimeel, kas on neurootilisi sümptome, kas käitumine on ühesugune nii koolis kui ka kodus ja mujal, usuelu.

c) Kava, mis koostati tema üleaitamiseks raskustest. Selle koostamisel võib kasulik olla eraldada tegureid ja takistusi, mida pole võimalik muuta, nendest, mida võiks muuta.

d) Milliseid tulemusi andis selle kava teostamine ja kus tuli teha muudatusi esialgses kavas?

Isiksuse tundmaõppimisel ja kirjeldamisel kasutada ka loengute kokkuvõtteis ilmuvaid juhatusi.

E. Bakis (Tartu, Pargi 1—2).

3. Selgitada õpilaste suhtumist koolis tarvitatavale karistustele.

Karistuste järjestamine raskuse järjekorras.

1. Paljundada $\frac{1}{16}$ poogna suurusele paberilchele järgmised karistused:

Kaebamine isale
Suuline märkus klassi ees
Koolist väljaheitmine
Kinnijätmine
Suuline märkus nelja silma all
Vitsad
Nurkapanek
Rahatrahv
Märkus koolitunnistusel
Märkus klassi päevaraamatus
Klassist väljasaatmine tunni ajal.

(Kui koolil puuduvad paljundusabinõud, siis võib need karistused kirjutada tahvlile.)

2. Jagada need lehed ette teatamata õpilastele ja paluda, et nad nummerdaksid need karistused selles järjekorras, kuidas nad hindavad nende raskust. Kõige raskem paigutada esimeseks jne.

Ankeet on soovitatav korraldada ühtaegu 2—3 klassis, et võrrelda nooremate ja vanemate õpilaste vastuseid. Kokkuvõtteid illustreerida diagrammidega.

Märkus: Enne ankeedi korraldamist on soovitatav samasugune ülesanne lasta täita õpetajail, et pärast võrrelda õpetajate ja õpilaste keskmisi hindeid. Selgitada ka lahkuminekuid.

Kirjandust: Eesti algkooli lõpetaja. M. Raud. Algkooli lõpetajate moraalne tase. „Kasvatus“, mitmed artiklid, alates 1930. a. „Eesti Kool“ 1937, nr. 4.

4. Selgitada õppeainete meeldivust ja ebameeldivust. Paljundada $\frac{1}{16}$ poogna suurusele paberilehele kõik vastavas klassis õpetatavad õppeained. Emakeel lahutada kaheks: keeleõpetuseks ja lugemisõpetuseks (van.

kl. kirjanduseõpetus). Kui koolil puuduvad paljundusvahendid, võib õppeained kirjutada klassi tahvlile.

Jagada need lehed ette teatamata õpilastele ja paluda ära märkida +margiga kõige meeldivam ja —margiga kõige ebameeldivam õppeaine. Paberi vabaksjäänud osal lasta põhendada, miks üks aine on meeldivaim ja teine ebameeldivaim. Seejuures on soovitatav õpilastele kinnitada, et nende vastuseid teistele õpetajatele ei näita ja et nende vastuste põhjal õpilaste kohta mingeid järeldusi ei tehta. Vastused võivad olla anonüümsed.

Ankeet on soovitatav kahes vanuselt erinevas klassis. Huvitat on ka ankeet ühe ja sama õppeaasta 2 kõrvalklassis, kui need on olemas.

Materjali läbitöötamine toimub nii, et arvutatakse, kui suur protsent + ja — hindeid langeb mingile õppeainele. Tulemused on soovitatav kujutada tulp-diagrammina.

Peale selle tuleb püüda analüüsida õpilaste põhjendusi.

Kirjandust: G. Brandell, Das Interesse der Schulkinder an den Unterrichtsfächern. Leipzig, 1915. A. Lilius, Kouluüän sielunelämä, IV pt. Porvoo, 1934.

5. Korraldada katse õpilaste omavahelise ühiskondliku järjekorra kindlaksmääramiseks ja võrrelda seda õpetaja(te) poolt etteõetava järjestusega.

Jagada õpilastele ilma ette teatamata ja otstarvet selgitamata $\frac{1}{16}$ poogna suurused paberilehed.

Pöörduda klassi poole umb. järgmise sissejuhatusega: „Kujutlege, et teil tuleb minna ekskursioonile ilma õpetajata ja enda keskelt valida ekskursiooni juht, kes hoolitseks teie igakülgse heaolu eest ekskursiooni ajal. Kirjutage sellele paberilehele kõik endi kaasõpilased selles järjekorras, nagu teie neid sooviksite näha oma klassi juhina ekskursioonil. Asetage ka ennast järjekorras sellele kohale, kuhu te end arvate sobivat, ja tõmmake oma nimele joon alla...“

Pärast seda seletust mitte mingeid küsimusi ega seletusi mitte lubada. Segakoolides lasta järjekord mää-
rata poiste ja tüdrukute vahel vahet tegemata.

Materjali läbitöötamine toimub nii, et iga õpilane
saab igalt kaasõpilaselt nii mitu punkti, kui mitmen-
dale kohale ta järjekorras oli asetatud. Need punktid
liidetakse ja jagatakse katsest osavõtute arvule. Nii-
viisi saadakse keskmine hinne, mida võib võrrelda õpi-
lase enesehinnaga. Tulemused on soovitatav kujutada
joondiagrammil.

Märkus: Enne õpilastega katse korraldamist
on soovitatav samasugune ülesanne lasta täita kõigil õpe-
tajatel, kellel vastavas klassis on tunde, et pärast võr-
relda õpetajate ja õpilaste keskmisi hindeid.

Kirjandust: K. Reiniger, Über soziale Ver-
haltensweisen in der Vorpubertät. Wien, 1925.
E. Kaila. Mis on „vaim“? III pt. („Elav Teadus“ 46).

A. Elango (aadr.: Tartu, Eha 27—2).

6. Eesti koolides rakendatava individuaalse töö-
viisi põhijooni.

Töö võiks sisaldada kaks osa: 1) meil rakendatava
ind. tööviisi põhimõttelised alused kirjanduse ja
mitmesugustel kursustel kuulnud ettekannete alusel;
2) ind. tööviisi koolipraktikas. Teine poolgi kannaks
sisulise ülevaate iseloomu, sest puhtpraktilised näited
ja seletused kuuluvad teemasse nr. 9.

Soovitatav on võrdlus näit. dalton-plaaniga, et esile
tuua tunduvalt erinevusi mõlemas tööviisis. Võimaluse
korral vaadelda ka meie ind. tööviisi mõju soome kooli-
uudenduslikule liikumisele.

Töö valmistamisel oleks kasulik luua kontakti õpe-
tajatega (näit. kooliuuendusrühma liikmetega), kes on
juba kavakindlalt kasutanud tööjuhataste menetlust.
Vajaduse korral saaks aadresside allakirjutatult.

Kirjandust (lisaks sellele, mis leidub „Teade-
tes“ nr. 3, lk. 8—9):

„Kooliuuendustase“ aastakäigud, alates 1934. a.

„Kasvatus“, alates 1929. a.

„Eesti Kool“ 1935 (selles ka paar polemiseerivat
kirjutust).

Soome keeles: M. Sirkkola, Oman työn koulu.

Kirjutusi ajakirjades „Opettajain Lehti“, „Kansa-
koulun Lehti“, „Uudistuva kasvatus- ja opetustyö“,
alates 1935. a. Neid ajakirju võib laenutada E. O. L.
büroost või allakirjutatult.

Muu võõrkeelse kirjanduse loetelu leidub raama-
tus: Joh. Käis. Isetegevus ja indiv. tööviis.

7. Dalton-, winnetka- ja jena-plaani võrdlus.

Selle ülesande täitmine sõltub suurel määral kätte-
saadavast kirjandusest. Seepärast piirdugem nimelt
olulisemat loeteluga:

Eesti keeles: Joh. Käis, Isetegevus ja ind.
tööviis. 1935.

M. Univer, Ühendatud Decroly-süsteem ja dalton-
plaan. 1933.

Inglise keeles: A. J. Lynch, Individual Work
and the Dalton Plan. 1925.

Sama. The Rise and Progress of the Dalton Plan.
1926.

H. Parkhurst, Education on the Dalton Plan. 1924.

M. Vogel — C. Washburne, Two Years of Winnetka
Research. 1928.

M. Pepper, The Winnetka Technique. 1928.

S. Logan, A Biographical Sketch of C. Washburne.
1929. (Kolm viimast raamatut on olemas Tallinna
Pedag. Muuseumis.)

Saksa keeles: M. Steinhaus. Neuere Pädago-
gik im Ausland. 1925.

P. Petersen, Der Jena-Plan einer freien allge-
meinen Volksschule. 1936.

W. Schneider, Unterrichtsführung im gruppen-
unterrichtlichen Verfahren (Jena-Plan). 1936.

8. Eesti koolikirjandus õpilaste isetegevuse, eriti aga õpetuse individualiseerimise seisukohalt (võimaluse korral võrrelda soome koolikirjandusega).

Töös võiks alguses heita pilku meie koolikirjandusse a-l 1925—30 ja siis jälgida, kuidas isetegevuse ja töö individualiseerimise nõue hakkab järjest tungima kooliraamatuisse, eriti uuetüübiliste õppe- ja tööraamatute, töövihkude, tööjuhatastekogude ilmumisega.

Kui ei suudeta uurida koolikirjandust kõigil aladel, võib piirduda mõnede ainetega, autori enda valikul, sest siingi on töösse süvenemine tähtsam kui pealiskaudne ülevaade kogu meie kirjandusest, mis on küllaltki suur.

Raamatute nimestikud on kõigil kirjastustel olemas.

Soomekeelset kirjandust võiks hankida allakirjutanu kaudu.

Sisu tsiteerimine on asjakohane.

9. Minu katseid ja kogemusi individuaalse tööviisi teostamisel.

Vastandina teemale „Eesti koolis rakendatava indiv. tööviisi põhijooni“ nihkub selles töös raskuspunkt küsimuse tegelikule küljele, kuna teoreetilisi arutlusi sobiks paremini tuua vaid oma töökorralduse põhjenduseks. Kuid on mõeldav töös ka iseseisev peatükk ind. tööviisi pedag. ja psühholoogilistest alustest. Kirjeldades oma katseid ja tegelikku tööd peaks autor võimalikult rohkesti illustreerima käsitlust õpilastööde näidetega. Neid tulb esitada ka lisana töö juures. Ka foto on väga soovitatav.

Kirjanduse kasutamisel piisab ehk sellest, mis on loeteldud Teadetes nr. 8.

10. Minu rühmatöö praktikast.

Kuigi teema nõuab eeskätt õpilaste rühmatöö tegeliku korralduse kirjeldust, ei oleks liigne tuua alguses rühmatöö pedagoogilised alused.

Tegelikus osas, mis võib piirduda teatava aine ja klassiga või haarata küsimust laiemalt, — nii kuidas tegelikult töötatakse, — tuleks näidata rühmade moodustamisviisi, kirjeldada töötamisviisi välisest ja meetoodilisest küljest, anda töötulemuste hinnang.

Peale selle tuleks vaadelda üksikute õpilaste käitumist ja töötamisviisi rühmatöös (kes püüavad juhtida? kes on passiivsemad? omavaheline läbisaamine? suhted teiste rühmadega? jne.).

Vaatlusi toimetada 2 järgus: 1) üldisi tähelepanekuid, mis võimalikult kohe protokollitakse eri vihu; 2) rühmade tegevus minutiprotokollina. Selleks korraldatakse töö nii, et õpetajal ei tuleks tunni kestel mingisuguseid seletusi anda, — ta vaid vaatleks terve tunni ja protokolliks oma tähelepanekuid iga minuti järele. Õpilasi protokollis nimetada ainult eesnimega või koguni varjunimega. Üldist vaatlust jätkatakse kogu aeg; minutiprotokollimist teha 2—3 korda õppeaasta kestel, — üks kord enne jõule, 1—2 korda pärast uut-aastat. Protokollid ja vaatlusvihud lisatakse materjalina tööle, kokkuvõtted ja tõlgitsused nendest aga kuuluvad töö põhiossa.

Töötulemusi on väga soovitatav illustreerida õpilaste töödega ja fotodega.

Kirjandust: Joh. Käis, Isetegevus ja ind. tööviis. E. Köhler, Aktiivsuse-pedagoogika (ilmub 1938. a. lõpus).

11. Psühholoogilised vaatlused ühes klassis.

Selle töö jaoks võiks kasutada (kui ei ole käepärast teisi töövahendeid): 1) Joh. Käis, Vaatluskava õpilase individuaalse tundmiseks. „Töökool“. Hind 15 snt.

2) Sama. Õpilase individuaalse vihi. Hind. 10 snt. Mainitud vihkudes on antud ka üksikasjalikumaid seletusi vaatluste korraldamiseks.

Sellele lisaks tuleks vaadelda klassi 2—3 korda minutiprotokollide valmistamiseks, nagu eelmises töös. Sobivad tunnid selleks oleksid joonistamine,

vaba kirjand või mõni iseseisev (kontroll)töö ühes või teises aines, õpetaja võiks täiesti segamata vaadelda.

Töö sellele teemale sisaldaks vaatlustöö üldise kirjelduse ja kokkuvõtted vaatlusmaterjalist. Kokkuvõttes peaks selgitama, kuivõrd aitas vaatlustöö paremini tunda ja mõista õpilasi, eriti „murelapsi“. Ka lahendamata jäänud küsimused ühe või teise õpilase käitumise suhtes tuleks esitada tööss.

Tööle lisatakse vaatlusvihud, protokollid ja muu toores materjal. Fotod lastest — klassist — on soovitatavad.

12. Intelligentsuse-testi ja õpetaja hinnangu võrdlus.

Töö mõte on selles, et harilikult ei ühti hästi testide tulemused õpetaja hinnanguga, mis tehakse pideva koolitöö ja -elu põhjal. Lahkuminekuks vajavad lähemat uurimist ja selgitust.

Eelharjutusena Teadetes nr. 3 täpsemalt sõnastatud teemale tehtagu õpetaja hinnangu ja mõne aine kontrolltesti võrdlus, näiteks 1. poolaasta lõpus (või ka hiljem korraldatuna). Reastada õpilasi teadmiste järgi on palju kergem kui reastamine tähelepanu, täpsuse ja püsivuse, mõtteselguse ja kombineerimisvõime järgi (seda just mainib teema, sest Koskeniemi—Käisi testis on töö nr. 2 — tähelepanu, nr. 1 ja 3 — mõtteselguse ja nr. 4 — kombineerimisvõime selgituseks).

Et õpetaja suudaks reastada oma klassi õpilased tähelepanu, mõtteselguse ja kombineerimisvõime poolest, tuleb õpilasi ses suhtes pikemat aega vaadelda. Selleks on soovitat kasutada eelmises töös mainitud „Vaatluskava“ ja „Õpilase individuaalsuse viihikut“.

Kui klass on suur (üle 30 õpilase), siis tuleb reastamine järk-järgult teostada.

Esiteks jagada õpilased vaadeldava omaduse poolest 3 või 4 rühma (väga head-tublid-arenenud, head..., keskpärased, nõrgad, arenematud).

See saavutatud, tuleb vaadelda iga rühma õpilasi eraldi ja neid võrrelda, et oleks võimalik teostada reastamine täpsemalt.

Esimene, 3–4-astmeline rühmitus tuleks teostada 1–2 kuu jooksul, teine — võimalikult 1. poolaasta lõpus. Esialgsel reastust kontrollida veelgi edaspidises. Töö lihtsustamiseks võib ka mõtteselguse ja kombineerimisvõime liita üheks ülesandeks.

Test tuleks sooritada mitte enne kui veebruaris. Testi täpne juhatuskiri on saadaval koos testiga ja temast tuleb kinni pidada.

Testi ja vaatluste võrdluse, lahkumineku testitamine (tarbe korral täiendavate vaatluste abil) oleks töö viimane järk.

Vaatlusmaterjal ja testivihud lisatakse töö juurde.

Intelligentsuse-testidest ilmub 1. jaanuariks 1939. a. raamat: M. Koskeniemi „Intelligentsuse uurimise meetodid“, kuid vaatlustööd tuleb alata kohe sügisel.

Testi juhatuskiri ja testikavad muretseda „Töö-koolist“.

J o h. K ä i s (Tartu, Tähe 77—3).

13. Vähemalt 3 õppejutu protokoll õpilase väljenduste analüüsiga.

Töö eesmärgiks on selgitada küsimust, kuidas õppejutt võimaldab individuaalset, isikupärast väljendust, arendab seda võimet, peegeldab õpilaste huvisid, loob klassis ühise töömeeleolu, paneb õpilasi mõtlema sügavamalt kui see on võimalik õppeküsimuse abil jne.

Ideaalne oleks õppejutu stenografeerimine. Kuid sellele on vähe lootust ja toimida tuleks järgmiselt:

Protokollijaks ei saa olla õpetaja — õppejutu juhtija. Seda peab tegema teine isik, soovitatav oleks muidugi kaasõpetaja, kuid võib ka kasutada mõne teise, õpilastele siiski mitte võõra isiku abi.

Enne uurimisprotokolli koostamist tuleks vähemalt 2 eelprotokolli valmistada, et tööga harjuda.

Töös võib olla mitu eri sihti; näiteks:

1) uuritakse õppejuttu ühes ja samas klassis, ühes

ja samas aines (nooremal astmel koduloolises vaateõpetuses);

2) õppejutt teostatakse küll ühes ja samas klassis, kuid eri aineis;

3) õppejuttu uuritakse ühes ja samas aines, kuid eri klassides.

Võib piirduda ka ainult ühe sihiga.

Igal juhul peavad õppejuttu juhtijaks ja protokollijaks ühed ja samad isikud olema.

Samuti tuleb saavutada olukord (eelharjutuste abil), et lapsed esineksid täiesti rahulikult, loomulikult ega tunneks selles mingit „katset“.

P. 1. mainitud juhul protokollitakse õppejutt pike-mate vaheaegade järele (sügisel, talvel, kevadel). P. 2 ja 3 kirjeldatud töökorraldusel toimub protokollimine võimalikult väiksemate vaheaegade, kuid protokollimist on soovitatav hiljem korrata.

Protokollide analüüsil peetakse silmas tööjuhatause alguses mainitud vaatekohti. Peale selle pööratakse tähelepanu ka üksikute õpilaste kujutus- ja sõnavarale, fantaasiale ja teistele iseloomu omadustele, nii palju kui need ilmnevad õpilaste väljendustes.

Protokollid lisatakse kokkuvõtte juurde. Foto klassist õppejuttu ajal (mitte protokollimise ajal) on soovitatav.

Kirjandust: Joh. Käis. Isetegevus ja ind. tööv. Teel töökoolile I, II, ja VI. Üldõpetus Rakvere õpet. seminari harjutuskoolis, lk. 155—193.

B. Rea (aadr.: Alajõe ag.).

II TEEMA.

I rühm.

Eesti kirjandus.

1. Lühijutu üksikasjalik käsitlus algkoolis.

Valitud lühijutu käsitlus põhinegu täiel määral isiklikel tähelepanekul. Õpetaja kirjeldagu üksikasjalikult, kuidas ta selle lühijutu klassis läbi võttis.

Kirjandust: Joh. Käis, Uusi teid algõpetuses IV, 1. osa. R. Reiman, Emakeel. „Töökool“.

V. Altoa, Kirjandus eesti koolis. „Kasvatus“ nr. 1 — 1937.

H. Rajamaa, Eepilise pala käsitlusmeetod. „Kasvatus“ nr. 2 — 1937.

K. Mikhla, Kirjanduse käsitlus progümnaasiumis ja reaalkoolis. „Kasvatus“ nr. 5 — 1938.

2. Missugused A. H. Tammsaare ja A. Mälgu teosed sobivad kas tervikuna või osaliselt koolilektuuriks.

On soovitatav, et õpetaja mõlema autori tähtsamad teosed läbi loeks ja sealt õpilastele sobivad palad välja valiks. Neid palu tuleb kas klassis või kodus lugeda lasta, et selguseks jõuda, kuivõrd nad õpilasi huvitavad ja missuguseid elamusi ning mõtteid nad õpilastes tärgetavad. Saadud muljeid kirjeldatagu iga pala puhul.

Kirjandust: K. Mikhla, A. H. Tammsaare elutee ja looming. Noor-Eesti.

Ajakirjad „Eesti Kirjandus“, „Looming“ (A. Mälgu kohta criti nr. 6 — 1936) ja „Varamu“.

K. Mikhla, (Tallinn, Poeeglaste Gümnaasium, Vabadaspuiestec 2).

Keeleõpetuse teemade 1—3 puhul pöörduka lektori poole: H. Rajamaa (Lihula, keskkooli juhataja).

4. Kirjavigade uurimine.

1. Uurimisele võetagu vähemalt üks klass 3.—6. õppeaastal.

2. Uurimise aluseks olgu a) etteütetus ja b) vaba kirjand õpetaja antud teemale, nagu see harilikult toimub emakeeleõpetuses.

3. Uurimise otstarbel korraldatakse need tööd vähemalt 2 korda poolaastas 1938./39. a. õpilasele olgu töö harilikuks ülesandeks, uurimisest neile teatada ei tule.

4. Etteütluksks valib õpetaja teksti, mis tema arvates on sobiv harilikuks kontroll-etteütluksks vastavas klassis. Teksti valikul või koostamisel tuleb silmas pidada alpool loendatud vigade liike.

Etteütluks ulatus: 3. õppeaastal — u. 60 sõna.

4.	"	70	"
5.	"	80	"
6.	"	90	"

5. Kirjand olgu 3.—4. klassis u. 2 vihulehekülge, à 12—15 rida; 5.—6. klassis u. 3 lk. à 15—18 rida.

6. Esinenud vead liigitatakse järgmiselt (silmas pidades tähtsamaid ja sagedamini esinevaid viga):

3.—4. õppeaastal.

1. Tähtede või sõnade vahelejätmine.
2. Tähtede ümberpaigutamine (näit. *mask* pro *maks*).
3. Lõpetamata sõnad.
4. Sõnade poolitamine üleviimisel.
5. Kahekordne täht ühesilbise sõna lõpul.
6. Kahekordne täht sõna keskel.
7. -d ainsuse ja mitmuse nimetava lõpul.
8. -d ja -t ainsuse osastava lõpul.
9. -b, -d, -te pöördõnade lõpul.
10. -b-, -d-, -g- s-tähe ees.
11. Liide -gi ja -ki.
12. h-sõna algul.
13. Kirjavahemärgid.
14. Muud vead (liigitada omal soovil).

5. ja 6. õppeaastal.

1. Tähtede või sõnade vahelejätmine.
2. Tähtede ümberpaigutamine.
3. Sõnade poolitamine.
4. Ainsuse osastav.
5. Mitmuse osastav.
6. Mitmuse omastav.
7. Liide -gi ja -ki.
8. h- sõna algul.

9. i-mitmus.

10. Lühike ülivõrre.
11. -da tegevusnimi.
12. Umbisikulise tegumoe olevik, jaatav.
13. Sama, eitav.
14. Umbisikulise tegumoe mineviku kesksõna.
15. Käskiva kõneviisi 2. pööre.
16. Lahku- ja kokkukirjutamine.
17. Kirjavahemärgid.
18. Ebaõige sõnade järjestus.
19. Muud vead (liigitada omal soovil).

VIGADE ARVESTUSTABEL.

(kokkuvõte iga klassi jaoks eraldi.)

Töös tuua küllaldaselt tüüpiliste vigade näiteid. Peale selle vastata küsimustele:

1. Missuguseid kirjatõde ja harjutusi kasutatakse koolis (igas klassis eraldi)?
2. Missuguseid tööraamatuid ja töövihke tarvitatakse selleks?
3. Missuguseid kirjalikke harjutusi koostab õpetaja ise?
4. Kas kasutatakse ka õpilaste kaasabi kirjatõde läbivaatamisel? Jaataval korral — missugustel töödel? kuidas?
5. Kas kasutatakse õpilaste omakontrolli? Jaataval korral — missugustel töödel? kuidas?
6. Missuguse vahendiga märgitakse vead?
7. Kuidas märgitakse a) õigekirjavead, b) puuduvad või liigsed kirjavahemärgid, d) puuduvad tähed, sõnad, liigsed tähed, sõnad, e) ebaõige sõnade järjekord, f) mõttelt segased laused, g) stiilvead.
8. Missuguseid erimärke (korrekatuurimärke) tarvitatakse tööde parandamisel?
9. Mis märgib õpetaja temalt läbivaadatud töö lõpus?

10. Mida arvestatakse hinnangul?

11. Kas eristatakse vigade suurust? Jaataval korral: missugused vead on 2 — 1 — $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$, punkti.

12. Kas sletatakse õpilaste vigu — millal? kuidas?

13. Kus parandatakse vigu?

14. Kuidas parandatakse vigu?

15. Missugusel korral nõutakse töö ümberkirjutamist?

16. Missuguste vigade parandust ei nõuta?

17. Kas kontrollitakse parandusi? Jaataval korral — kuidas?

18. Kas on selgitatud vigade põhjusi? Jaataval korral — mis osutub vigade sagedamaks põhjuseks?

Kirjandust: K. Sorainen, Vigade psühholoogia, „Kasvatus“ 1938 — 6. Joh. Käis, Kirjavigade uurimisest. „Kooliuuenduslane“ 1937 — 10.

5. ja 6. töö — vt. allpool III rühm, töö 3 ja 4.

Joh. Käis.

II rühm.

1. Füüsika-katsete korraldus minu koolis.

Töö andku üsna selge ülevaate füüsika-katsete korraldusest, sisaldagu sooritatud katsete nimestiku (demonstratsiooni-katset, rühmiti sooritatud, individuaalsed katset), toogu tööjuhatused, kui neid koostab õpetaja ise. Siis veel: katsekorralduse eeldused — klassi sisseased; katseriistad (mis puudub HM-i normaalnimestikust?). Missuguseid raskusi esines katsete korraldamisel ja füüsika õpetamisel üldse.

Õpilaste tödest võib esitada kas 1—2 õpilase katsekirjeldused töövihus, või iga katse kirjeldus eri lehel.

Fotod tegelikust tööst on soovitatavad.

Kirjandust: Joh. Käis. Looduseõpetus algkoolis I (vt. Teel töökoolile IV) ja II („Looduse“ kirjastus). Uusi teid algõpetuses IV, neljas osa: E. Kilks. Füüsika-katset. „Töökool“.

E. Kilks. (aadr.: Tehnikaülikool, Tallinn), J. Lang (aadr.: Linnakooliavalitsus, Tartu).

2. Meie kooli aed ja tema asutamislugu.

Peale teemas otseselt näidatud sisu on soovitatav eriti selgitada, mil määral saavad õpilased töötada aias, kuidas toimuvad suvised tööd, aia majanduslik külg. Plaanid, joonised, eelarved, fotod väga soovitatavad.

Kirjandust: „Kasvatus“ 1933, 1935, 1938. „Eesti Kool“ 1935, 1936.

H. Kõiva (aadr.: Tartu, Salme 2-b).

III rühm.

1. Üldõpetuse probleem eestikeelses pedagog. kirjanduses.

Et see töö põhineb ainult kirjanduslikel allikail, ei vaja ta ligemat selgitust. Töö peab siiski hõlmama ajavahemiku 1922—1938. Vanematest aastatest leidub materjali „Kasvatus“ vastavaist aastakäikudest, muu kirjandus on loeteldud Teadetes nr. 3, lk. 10.

2. Minu töökava üldõpetusena.

See töö teataval määral sarnaneb töökavaga, mida nõutakse õpetajailt õppeaasta alguses. Kuid erinevus oleks selles,

1) et töö ei tule jaotada otse kuude ja nädalate järgi, vaid iga teema juures märgitakse ainult käsitluse kestus päevades;

2) samuti näidatakse iga teema alaosade juures, kui palju aega nendele määratakse (näit. õppejutt 30 min., arvutamine 1 t. jne.);

3) alaosadele antakse küllalt täpne sisu (lugemispala pealkiri, harjutusülesanded, arvutuse arvuväli, ülesannete tüübid jne.).

Töö välise vormina oleksid soovitatavad kõrvu asetatud lahtrid üksikute ainealade jaoks. Liitklassides võib piirduda ühe klassi tööga, kuid parem oleks 2 klassi töökava.

3. Õpilase lugemiskiirus ja andekus.

Õpilaste andekuse määramisel võib lähtuda koolitunnistustest ja reastada õpilasi näit. hinnangute üldsumma järgi (võib jätta arvestamata ained, mil pole tähtsust andekuse küsimuses, näit. usuõpetus, võimlemine). Kuid on soovitatav parandada või kontrollida saadud reastust õpetaja enda üldhinnanguga õpilase andekuse kohta, sest võib olla andekaid õpilasi mitte just parimate numbritega.

Siis tuleb leida andekate, keskpäraste ja väheandekate % klassis, kasutades mediaani, alumist ja ülemist kvartiili saadud reas. (Sellest vt.: Joh. Käis, Isetegevus ja indiv. tööviis, lk. 161, vt.: G. Reial, Test kontrollimise- ja hindamisvahendina.)

Lugemiskiirust uuritakse testi abil. Selleks tuleb valida lugemispala, mis oleks täiesti tundmatu kõigile õpilastele. Et saada seesugust ainet, võib hankida kohalikust ajalehetalitusest küllaldaselt arvu vanu ajalehti (muidugi üks ja sama number), kus leiduks sobivat lugemisainet, näiteks joonealune veste, romaani- ja katkend jne. Peab arvestama teataval määral õpilaste arenemist, et pala sisu ei oleks liiga raske. Kuid pala võib siiski raskem olla kui emakeeletunnis käsiteldav aine. Pala pikkus peaks olema nii suur, et paremal lugejal kuluks väikseks lugemiseks vähemalt 4 minutit. Seda tuleb selgitada eeltestiga. Kuid eeltest ei tule sooritada terve klassiga: võetagu vaid paar parimat lugejat. Iseendast mõistatavalt ei või anda eeltestiks sama pala, mis tuleb testimiseks.

Testi läbiviimiseks koostada täpne juhatuskiri, mille eeskujuks (vastavate muudatustega) võib olla juhatuskiri M. Koskeniemi — Joh. Käisi intelligentsuse-testi jaoks (vt. lk. 10). Testi lõpetamise käsu järele tõmmatakse püstkriips sinna kohale, kuhu lugeja jõudis.

Tähtis on saavutada testimisel täpne algus ja lõpp. Mingeid eriülesandeid lugemisel (näit. tundmata sõnade märkimine jm.) ei anta.

Testi kokkuvõttes arvutatakse iga õpilase kohta silpide arv läbiloetud tekstis, siis ka aeg (sekundites) 1 silbi kohta.

Arvud kujutatakse kõverana, nagu see näidatud raamatus: Isetegevus ja individuaalne tööviis, lk. 160. Samuti leitakse mediaan, alumine kvartiil (silpide arv puhul aeglased lugejad) ja ülemine kvartiil (kiired lugejad).

Lõpuks koostatakse tabel, milles on näidatud %des andekate, keskpäraste ja väheandekate õpilaste arvu eraldi kiirete, keskmiste ja aeglase lugejate hulgas. (Sellest saab lugeda ka minu loengutest aabitsa-kursuse kohta.)

Testi tuleks korraldada kaks korda (enne jõulu ja kevadepoolt). Lõppkokkuvõtte tehakse siis mõlema testi summeerimisel.

See ülesanne sobib kõigile klassidele algkoolis. Piirduda võib ka ühe klassiga, kuid kahe klassi uurimine oleks eelistatavam.

Testi tekstid, testi juhatuskiri, eeltesti kirjeldus lisatakse töö juurde.

4. Lugemistakistusi minu klassi õpilastel.

Lugemistakistusi leiame lugemisvigadest, mis ei teki mitte puudulikust lugemisoskusest, vaid enamasti mõnest psüühilisest tegurist. Näited: teatavate tähtede vahelejäätmine või vööriti lugemine, tähtede või silpide ümberpaigutamine, ühe tähe asendamine teisega, kogelemine jne.

Töö algab lugemisvigade hoolsa jälgimisega ja registreerimisega. Materjal kogutakse eri vihku, kus on iga õpilase jaoks omaette lehekülj. Vigade registreerimisel märgitakse ka kuupäev ja lugemispala pealkiri, samuti lugemisliik (harjutus-, kontroll-lugemine).

Lugemisaineks vigade jälgimisel võib olla õpitav või kontrollitav lugemispala, kuid peale selle on soovi-

tav vahete-vahel lasta lugeda ka vähem tuttavaid palu,
— siis ilmneb vigu rohkem.

Tuleb võrrelda kõne- ja lugemisvigu.

Materjali koguda terve aasta jooksul. Vead tule-
vad liigitada, arvestada ja kujutada kõverana või dia-
grammina. Hiljemalt teise poolaasta algusel tuleb ha-
kata selgitama lugemistakistuste põhjusi, et neid või-
malikult ka kõrvaldada. Siin tuleb abi otsida kooliars-
tilt, kes võib kindlaks määrata, kas ei ole lapsel de-
fekte kõneorganites.

Edasi tuleks selgitada koduseid olusid, kas ei peitu
seal lugemistakistuse põhjusi. Ka sõbralik vestlus õpi-
lasega võib selgitust ja parandust tuua.

Töös esitatakse kogu uurimiskäik, samuti kogutud
materjal vigade ja lugemistakistuste kohta.

Töö on paremini läbi viidav kolmes alamas klassis.

Joh. Käis (Tartu, Tähe 77—3).

5. Üldõpetuslike teemade üksikasjalik käsitus

Ühes õppejutu protokolliga (üksikasjaliku kirjeldu-
sega) ja 2—3 õpilase töödega.

Teemade käsitluse laad võiks olla umbes sama,
nagu kursuste loenguil. Üksikute töövõtete ja üles-
annete esitus üldskeemina on tarvilik nii üksikklassis
kui liitklassis. Eriti soovitav on selgitada järgmisi
küsimusi: siht ja ülesanded, mida tahetakse saavutada
millega need on tingitud (kooliümborus, õppekava, õpi-
laste huvi jne.), üksikute õppeainete sidumine ja käsit-
lus; töövahendid jm.

Kirjandus on loeteldud Teadetes nr. 3, lk. 10.

O. Rootsi (aadr.: Senno ag.),
V. Ordlik (linna-alkool, Kuressaare)

IV rühm.

Erilisi tööjuhatusi ei ole.

L. Päril (aadr.: Tallinn, Õpetajate seminar),
H. Vammus (Tallinn, Vabriku 24—1).

V rühm.

Töökorraldus on antud Teadetes nr. 3.

J. Estam (aadr.: Tartu, Vabriku 5—1),
J. Silvet (Tartu, H. Treffneri gümna.)

Soome keel.

Soome keele edasijõudnute rühma päämiseks kor-
rata ja iseseisvalt läbi töötada:

1. Sõnavara omandamiseks sõnaraamatu abil lu-
geda „Kultarukki“ ja Joh. Aaviku „Praktilise soome
keele õpiku“ lõpul olevad lugemispalad (lk. 162—171).

2. Grammatikast vormiõpetus (nimisõnade ja pöörd-
sõnade muutmine, omadussõnade võrdlemine, ase-
sõnad): Joh. Aavik „Praktiline soome keele õpik“
§§ 1—39, 62—67, või: L. Kettunen §§ 1—187, ja Aaviku
õpikust lisaks verb § 67.

J. Käosaar (aadr.: Tartu,
H. Treffneri gümnaasium).

Laiendusi ja parandusi kursuslaste nimestikus.

Kursuste tööst on korralikult võtnud osa ja jäävad
nimestikku (Teadetes nr. 3 eksikombel nimestikust
kustutatud):

1. Ikmelt, Edith	4. Lanno, Magda
2. Kaalep, Anna	5. Plaan, Eduard
3. Kadaja, Elmar	6. Prima, Endel

7. Rütli, Aksel	10. Urbus, Hilda
8. Ulpus, Vilhelmine	11. Valgma, Aat
9. Urbus, Anette	12. Vardja, August

Registreeritud kursustelastena:

1. Annioti, Öie — III rühm	5. Kull, Aadu — III
2. Hasselgren, Hilda — III	6. Levandi, Hilja — III
3. Ilisson, Marie — V	7. Puskar, Emilie — IV
4. Kaur, Hedvig — III	

Soome keele õppijate hulka arvatud (*-edasijõudnute rühmas):

*1. Enelo, P.	9. Peinar, M.
2. Ilomets, Jaak	*10. Puusepp, E.
3. Kipper, V.	11. Savi, L.
4. Kõppar, Erika	12. Tilga, A.
5. Laurits, M.	13. Tivik, E.
6. Maasing, S.	14. Tsirnask, R.
7. Oras, N.	15. Vaher, M.
8. Ordlik, V.	

Muudatusi rühmade koosseisus.

Arvatud 1-sse rühma.

1. Greinert, M.	5. Marjak, Ed.
2. Kalviste, H.	6. Viire, H.
3. Kapten, L.	7. Völma, H.
4. Liiv, A.	8. Völma, Joh.

Arvatud 2-ss rühma.

1. Jalakas, Hilda	4. Lahi, R.
2. Kiisk, A.	5. Oberpal, A.
3. Kont, Joh.	

Arvatud 3-ndasse rühma.

1. Almers, A.	7. Rinne, A.
2. Hint, L.	8. Roomets, A.
3. Leosk, E.	9. Saare, J.
4. Muks, A.	10. Siilak, M.
5. Poom, Al.	11. Vilismäe, J.
6. Raidaru, A.	12. Vähi, E.

Arvatud 4-ndasse rühma.

1. Aleksejev, Pelagia	3. Kõivomägi, A.
2. Ilomets, Jaak	

Kirjakast.

1. Ajapuudusel jäi vastamata järgmine küsimus: Teie rõhutasite omas loengus, et tuleb anda 3—4 kl. vabatõid ja valikuks mitu teemat. Läänud talvel oli mul pikem kõnelus kooli revideerimise puhul inspcktoriga, kes rõhutas, et õpilastele tuleb anda kindel kava-raam, mille järgi nad töötavad, et mitte kalduda teemast kõrvale. Millised on Teie arvamused selle kohta?

Vastus: Kirjeldatud olukorda täpselt tundmata ei saa kategooriliselt vastata. Vaevalt saaks keegi kooli revidentidest eitada tööteemade valikut, kui üht t ä h t s a t võimalust kaasaegses koolitöös. Teiselt poolt ei ole õige arvata, et kõik koolitöö peaks ainult vabalt valitav olema.

2. Pärast kursuste lõppaktust leidis kirjakastis veel üks arvamus näitetundide kohta, mida ma ei saanud enam kursustelastele esitada. See arvamus ei sisalda aga midagi näitetundide sisu ja töö korralduse kohta, vaid on lühidalt kokkuvõetult järgmine: see ja see lektor ei ole arvustajale küllalt autoriteetne ja see pärast olevat näitetund temale igav olnud!

Joh. Käis.

Kokkuvõtteid ja ülevaateid

kursuste tööst ilmub „Õp. Lehes“. Samuti jälgigu kursused „Kasvatuses“ ja „Kooliuuenduslases“ ilmutavaid loenguid. Aabitsejakursuse kokkuvõte ilmub 16. skp.

Trükitud õiendust.

„Teadetes“ nr. 3, lk. 11 tuleb lugeda: Koivulehto, S. (mitte Koivolehto, S.), Mardus, Juho (mitte Markus, J.).

Trükitud 6. sept. 1938.